

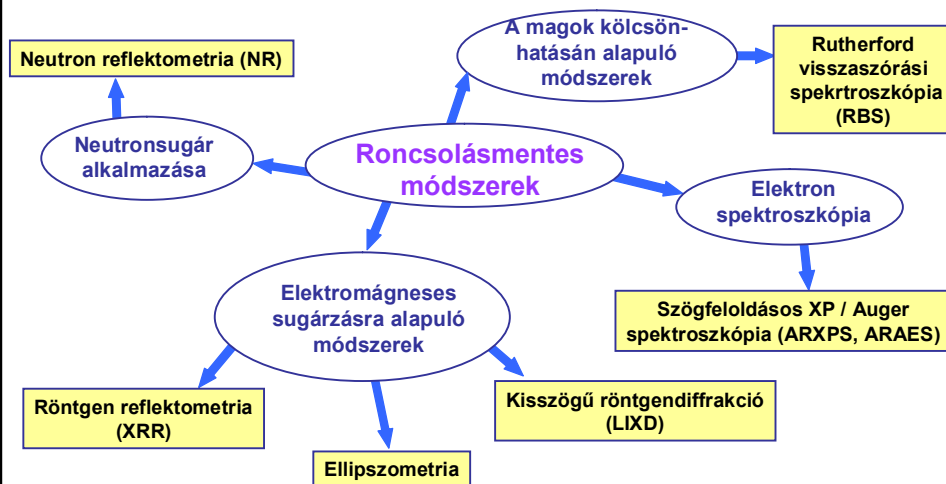
Elektrokémiai fémleválasztás

Elektrokémiai fémleválasztással készült anyagok mélységi komponens-eloszlásának vizsgálata

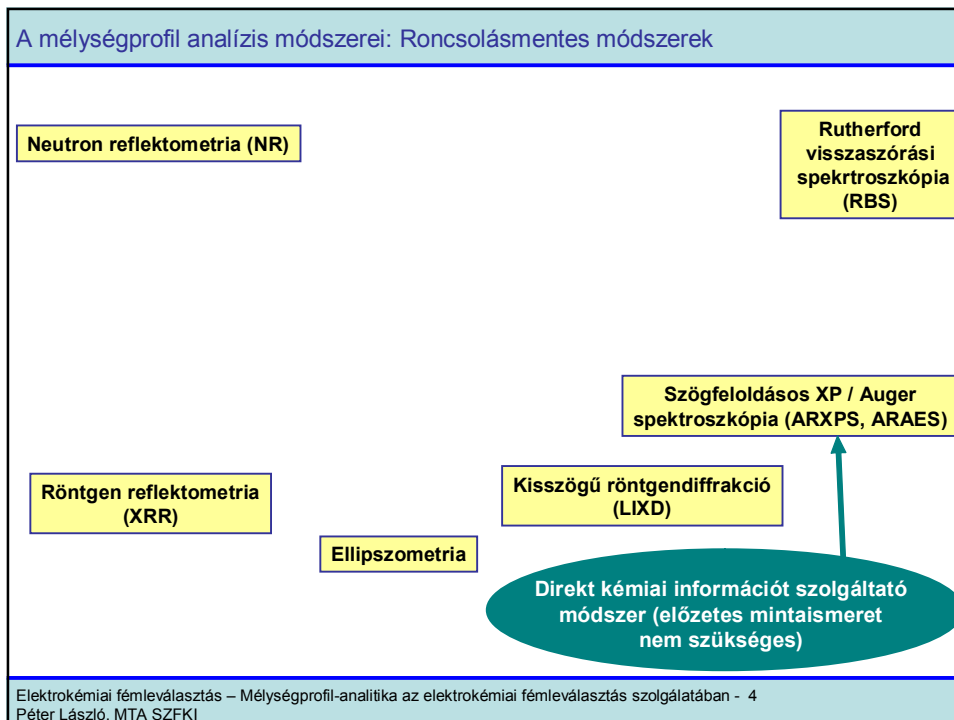
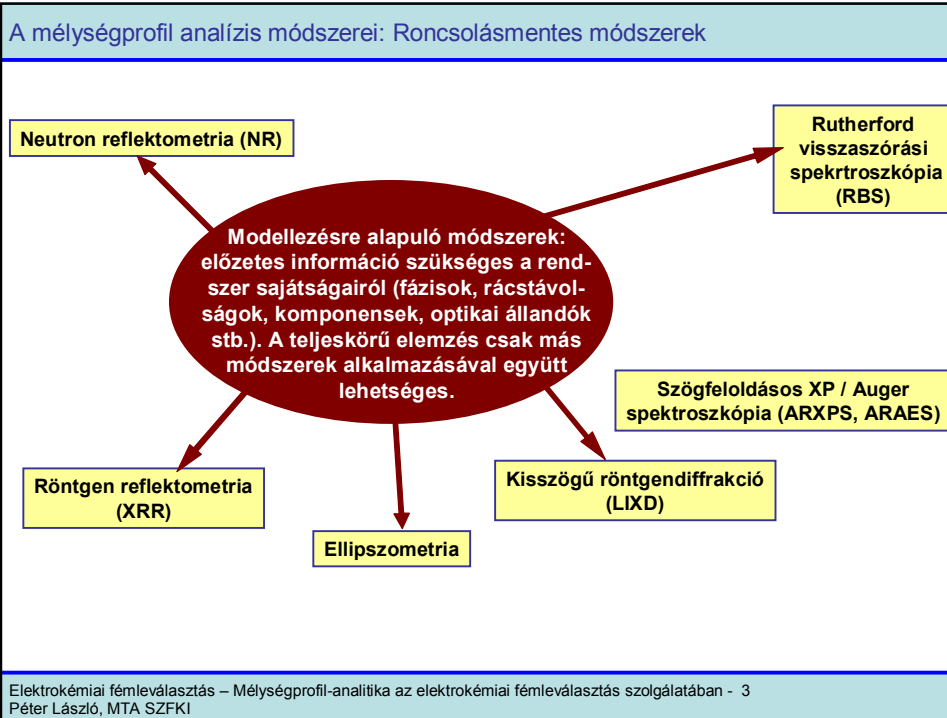
Péter László

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 1
Péter László, MTA SZFKI

A mélységprofil analízis módszerei: Roncsolásmentes módszerek

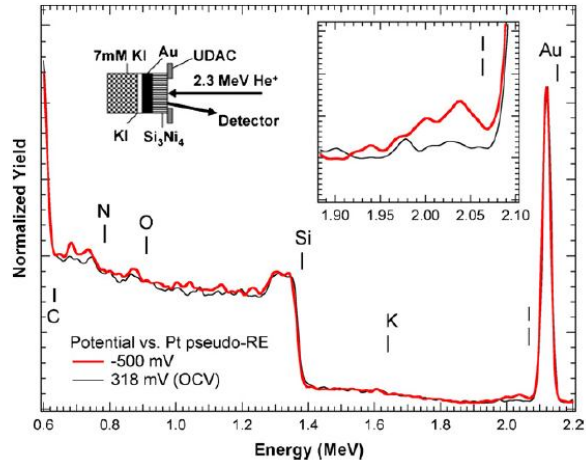
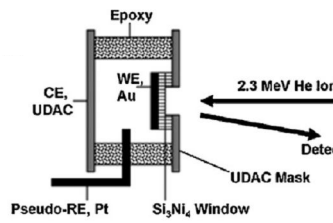
Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 2
Péter László, MTA SZFKI

Adszorpciós réteg *in situ* (!) észlelése Au elektródon

Detektálási módszer:
Rutherford backscattering spectroscopy

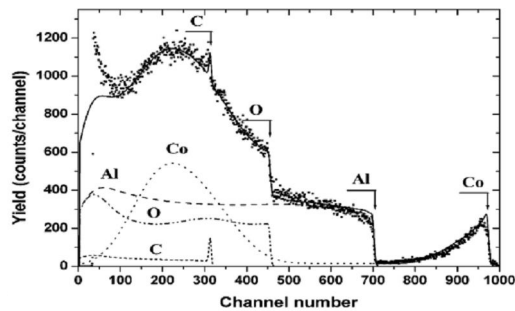
Az elektrokémiai cella:

Forrás:
A. Hightower, B. Koelb, T. Felter, *Electrochimica Acta* **54** (2009) 1777–1783.

Nanohuzalok és a sablon összetételének egyidejű észlelése RBS módszerrel

Elsődleges eredmény:

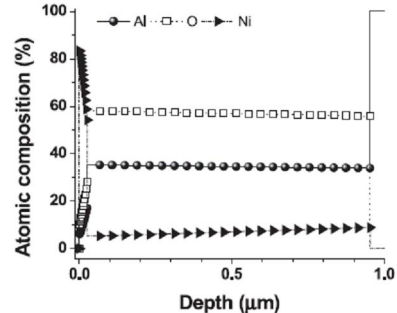

A visszaszórt ionok energiájának valószínűségi sűrűség függvénye (gyakori mérési mód: a sokcsatornás analizátor csatornáinak száma van az x tengelyen). Ezt kell illeszteni a mélységprofil modellel.

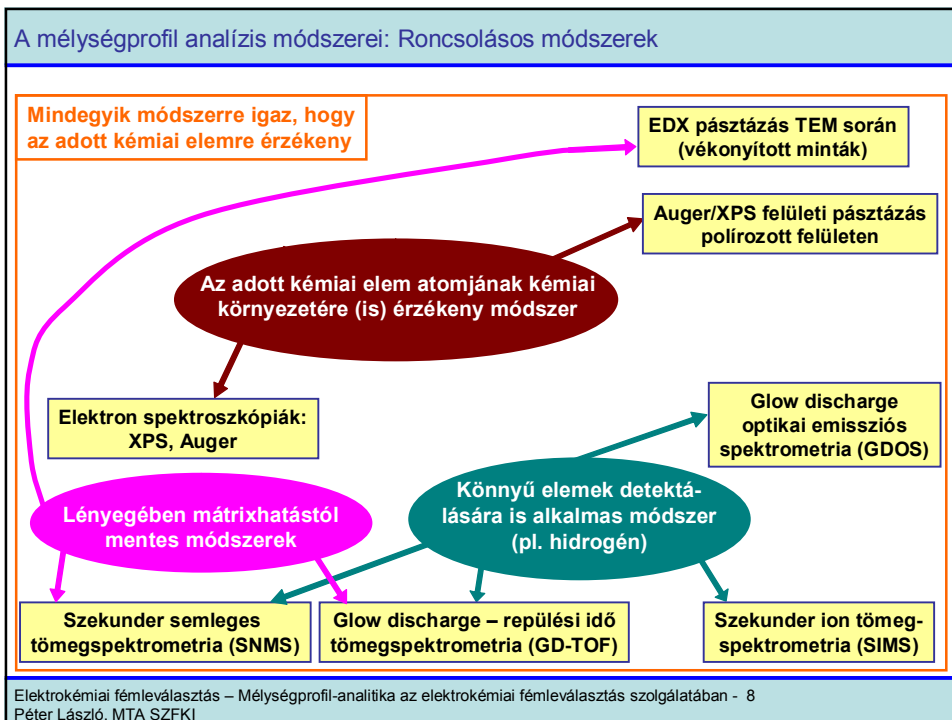
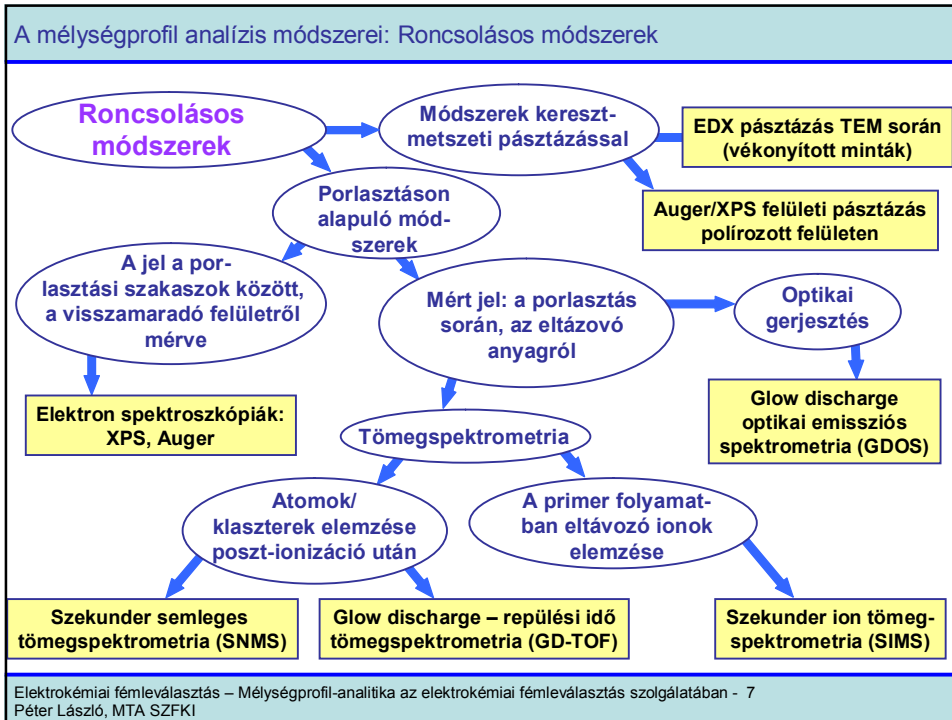
Forrás: M. Hernández-Vélez et al., *Appl. Phys. A* **80** (2005) 1701–1706.

Szarmaztatott eredmény:

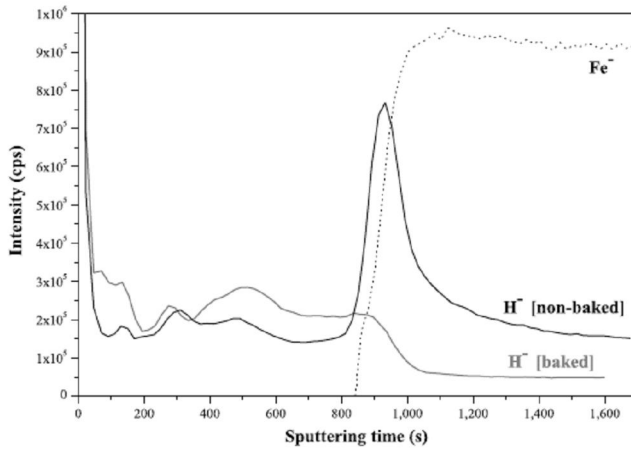
A komponensek mélységi eloszlása, ami a legjobban illeszkedik a mérési eredményekhez. Az alábbi ábra egy Ni/Al₂O₃ membránra vonatkozik..

Forrás: M. Vázquez et al., *Eur. Phys. J. B* **40** (2004) 489–497.

Cd leválasztás rozsdamentes acélra, hidrogén felhalmozódás a réteghatáron

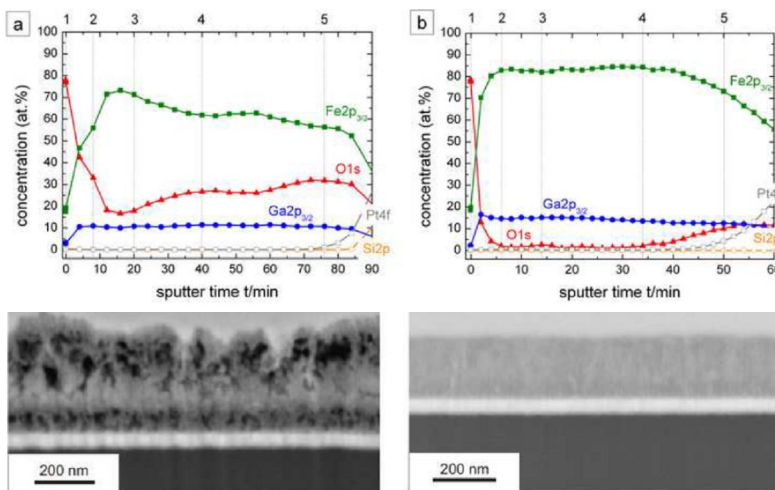
From: E. Kossoy et al., *Corrosion Science* **50** (2008) 1481.

H detektálás: SIMS (gyakorlatilag az egyetlen lehetőség)

SIMS: negatív ion módban is működik! (ez az egyetlen módszer ilyen lehetőséggel)

A kifizési feltételek igen lényegesek a felhalmozódott hidrogén eltávolítása szempontjából.

Mind a mélységprofil, mind a morfológia függ a hordozó előkezelésétől (Au hordozó, Fe-Ga ötvözet leválasztása)

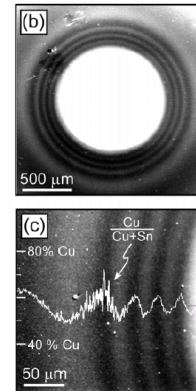
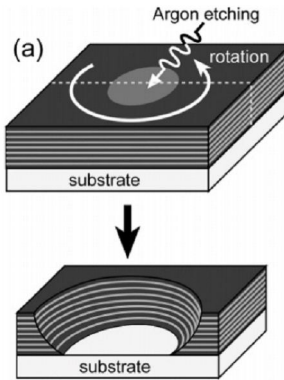
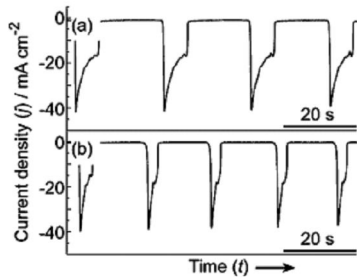

From: D. Iselt et al., *Electrochim. Acta* **56** (2011) 5178.

Roncsolásos mélységprofil-analízis: Ötvözetleválasztás, oszcilláló reakció

Oscilláló reakció során végbemenő fémleválasztás tanulmányozása: a levált anyag keresztmetszeti csiszolatának pásztázó Auger spektroszkópiai vizsgálata

Ötvözet leválasztása: Cu-Sn; változó ionkoncentrációk (Cu^{2+} , Sn^{2+})

Távolság-skála:
néhány száz mikrométer

From: S. Nakanishi et al.,
J. Phys. Chem. B **109** (2005) 1750-1755.

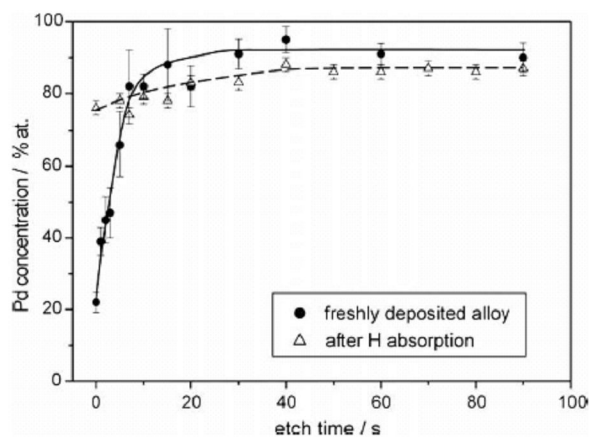
Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 11
Péter László, MTA SZFKI

Roncsolásos mélységprofil-analízis: Ötvözetleválasztás, hidrogén hatása

Hidrogén abszorpció/deszorpció hatására végbemenő komponens-átrendeződés vizsgálata

Ötvözet: Ag-Pd

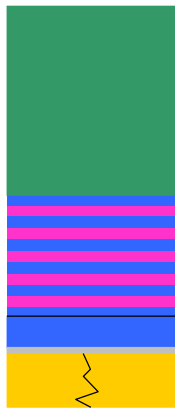
A hidrogén abszorpciója és deszorpciója akár az ötvözet komponenseinek átrendeződéséhez is vezethet.

From: M. Lukaszewski et al.,
J. Electroanal. Chem. **637** (2009) 13–20 .

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 12
Péter László, MTA SZFKI

Roncsolásos mélységprofil-analízis: Egy saját fejlesztésű technikai megoldás

2. fürdő:
Mechanikai stabilitást
adó Ni réteg
leválasztása

1. fürdő:
Co-Cu / Cu multiréteg
leválasztása

Hordozó:
Cr (5nm) / Cu (20nm)

A Si lapka ügyes eltörése után a mintát egyszerűen lehúzzuk a hordozóról.

A minta így önhordó, köszönhetően a második Ni réteg kellő szakítószilárdságának. A szükséges Ni réteg vastagság kb. 2 μm .

A réteg lehúzása a hordozóról általában nem sikerül tökéletesen. Bár az eredeti Cr/Cu rétegből valamennyi ott marad a hordozón, mindig elég nagy területek állnak rendelkezésre a mélységprofil vizsgálatokhoz. A mélységprofil vizsgálathoz így igen sima kezdőfelületet kapunk.

Ha a vizsgálendő réteg tartalmaz nikkelt, az eljárás 3 lépéses:

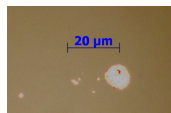
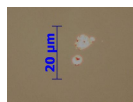
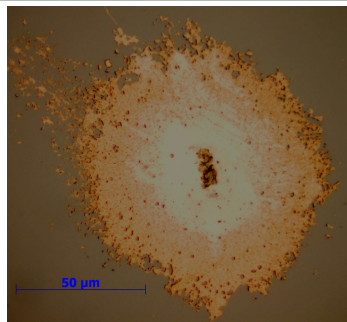
A 2. lépésben Zn réteget választunk le, majd a 3. lépésben Ni réteg következik.

Ha a hordozó Si/Cr(5nm)/Ag(30nm), a rétegek más határfelületnél válnak szét:

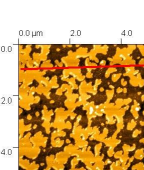
A krómréteg a Si lemezen marad!

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 13
Péter László, MTA SZFKI

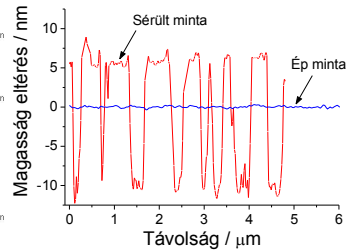
Roncsolásos mélységprofil-analízis: Egy saját fejlesztésű technikai megoldás

Optikai mikroszkópi felvételek a visszamaradó Si lemezről. (A Si-fém kontraszt jobb, mint a Cr-Co vagy Cu-Co kontraszt.)

AFM képek a visszamaradó Si lemezről

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 14
Péter László, MTA SZFKI

A szekunder semleges tömegspektrometriás technika

Szekunder semleges tömegspektrometria:

ATOMKI (Debrecen)

Secondary Neutral Mass Spectrometry (SNMS)

Partner kutató: Vad Kálmán

Rétegek feloldása: 1 nm körül

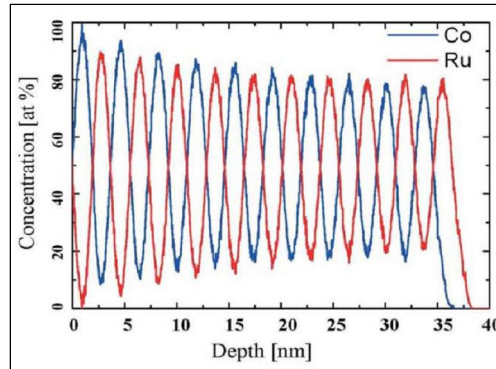
Bombázó ion: Ar⁺

Ion energia: 350 eV

(összehasonlítás: 2-10 keV az ionforrás tipikus energiája AES és XPS berendezésekben; ionimplantáció során az energia a MeV tartományig terjed)

Detektálási módszer:

kvadrupól tömegspektrometria

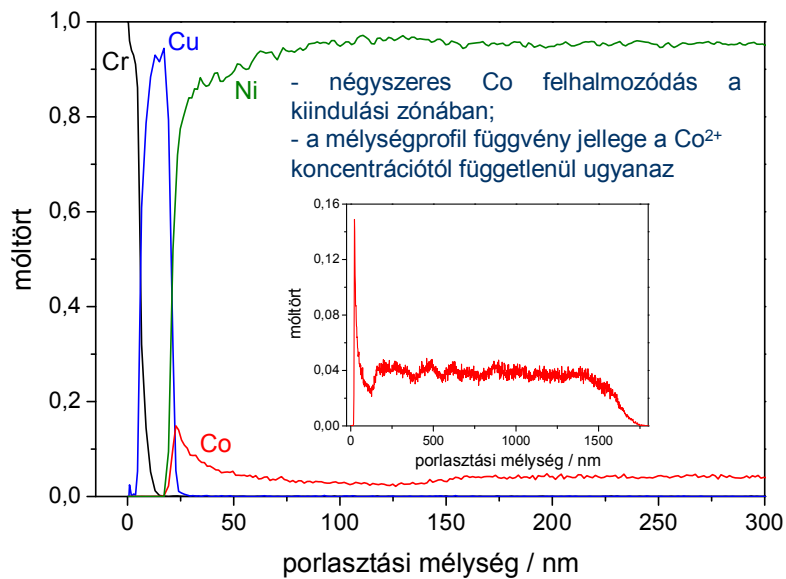

Forrás: K. Vad et al., *Spectroscopy Europe* 21 (2009) 13-17.

A **móltört** vs. **mélység** függvény számolása a **beütésszám** vs. **idő** függvényből gyakorlatilag automatikus – nincs márixhatás sem.

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 15
Péter László, MTA SZFKI

Kétkomponensű ötvözet hordozó közeli komponens-eloszlása

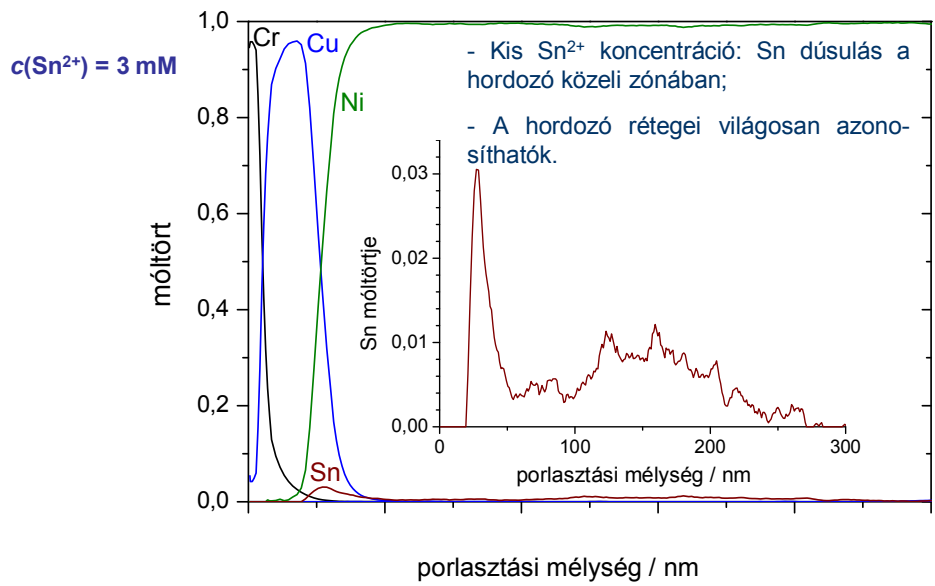

- négyszeres Co felhalmozódás a kiindulási zónában;
- a mélységprofil függvény jellege a Co²⁺ koncentrációtól függetlenül ugyanaz

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 16
Péter László, MTA SZFKI

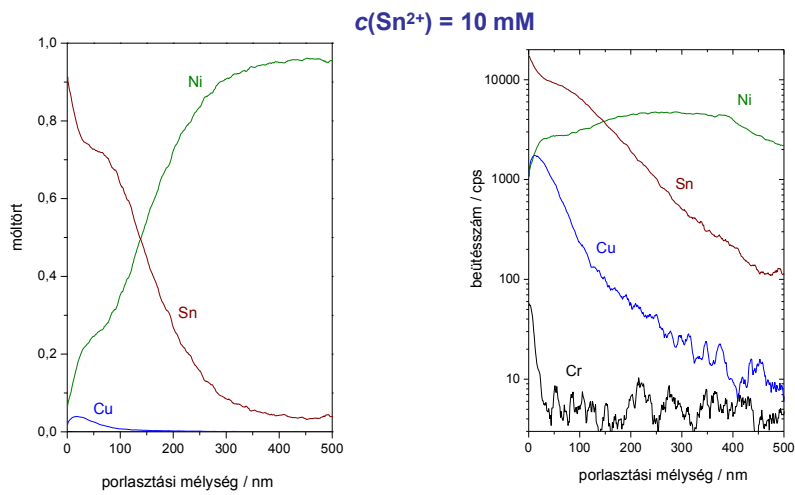

Kétkomponensű ötvözet hordozó közeli komponens-eloszlása

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 17
 Péter László, MTA SZFKI

Kétkomponensű ötvözet hordozó közeli komponens-eloszlása

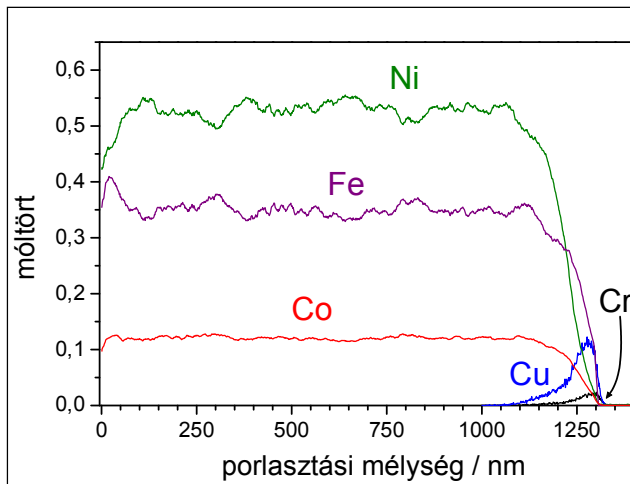
Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 18
 Péter László, MTA SZFKI

Háromkomponensű ötvözet hordozó közeli komponens-eloszlása

Minta: Si /

Cr(5nm) / Cu(20nm) // Fe-Co-Ni(1250 nm)

Hagyományos porlasztási irány:

Gyakorlatilag nem kapunk információt a hordozóhoz közeli zónáról.

Az alaprétegek (Cu és Cr) látszólagos vastagsága igen nagy.

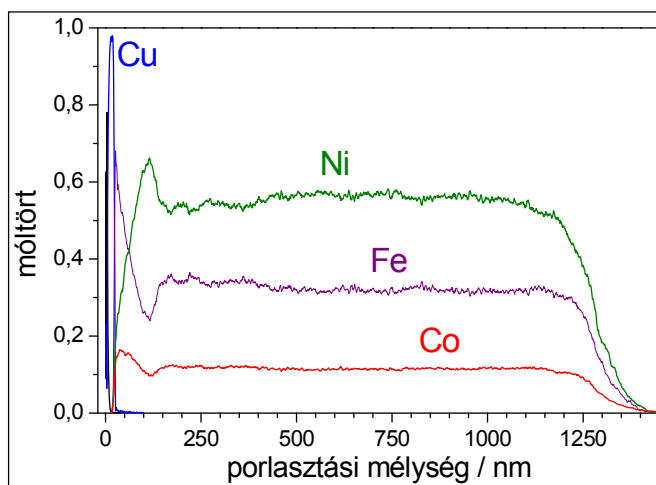
Úgy néz ki, mintha a minta nagyjából homogén lenne.

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 19
Péter László, MTA SZFKI

Háromkomponensű ötvözet hordozó közeli komponens-eloszlása

Minta: Si /

Cr(5nm) / Cu(20nm) // Fe-Co-Ni(1250 nm)

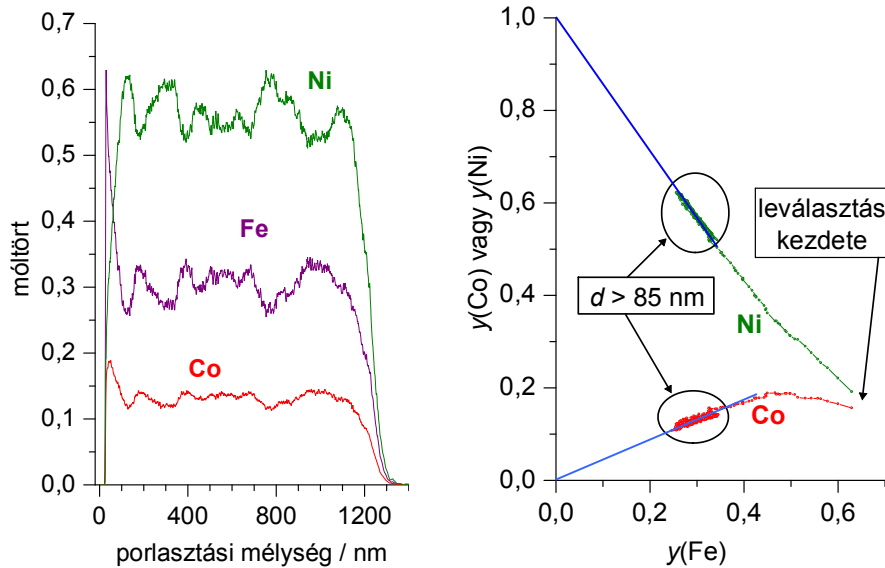
Fordított porlasztási irány:

Drasztikus koncentráció változások a hordozó közeli zónában.

A hordozó rétegeinek (Cr, Cu) látszólagos vastagsága a névleges értékekkel egyezik.

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 20
Péter László, MTA SZFKI

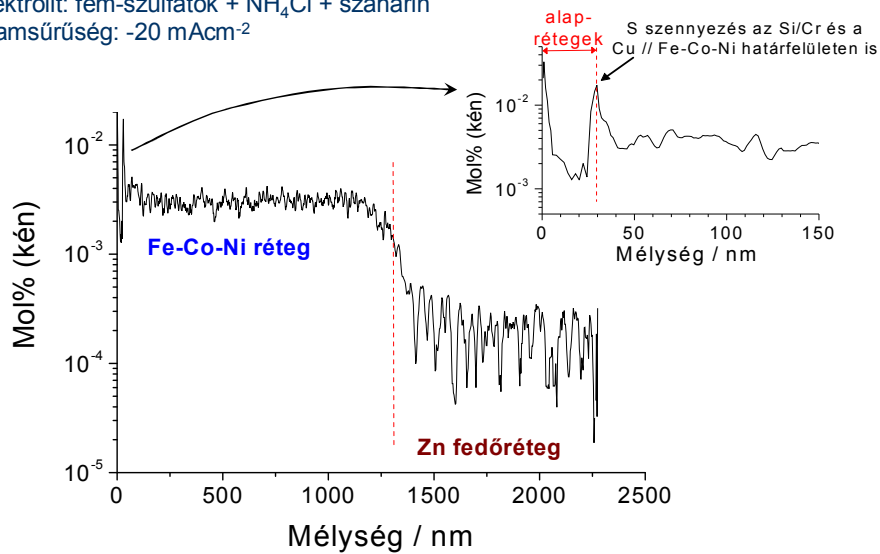
Háromkomponensű ötvözet, korrelációk az egyes komponensek mélységi eloszlásában

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 21
Péter László, MTA SZFKI

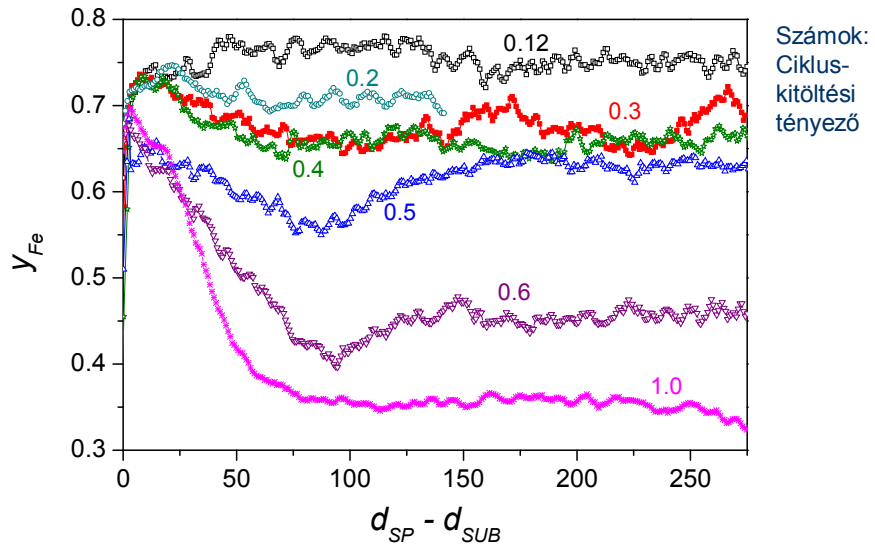
Ötvözet leválasztás, szennyezők kimutatása

Elektrolit: fém-szulfátok + NH_4Cl + szaharin
Áramsűrűség: -20 mAcm^{-2}

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 22
Péter László, MTA SZFKI

Ötvözet impulzusos módszerrel történő leválasztása

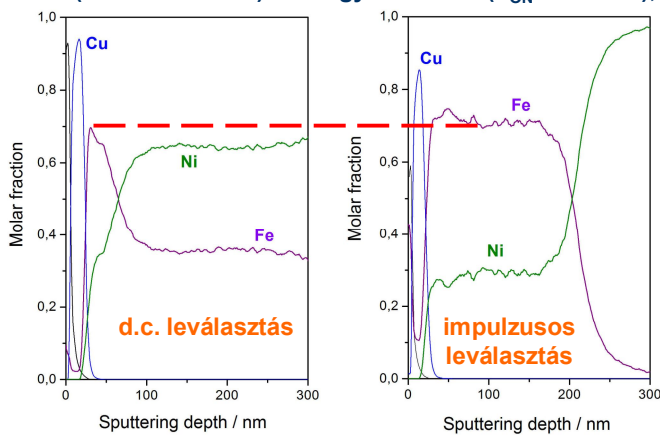
Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 23
Péter László, MTA SZFKI

Ötvözet impulzusos módszerrel történő leválasztása

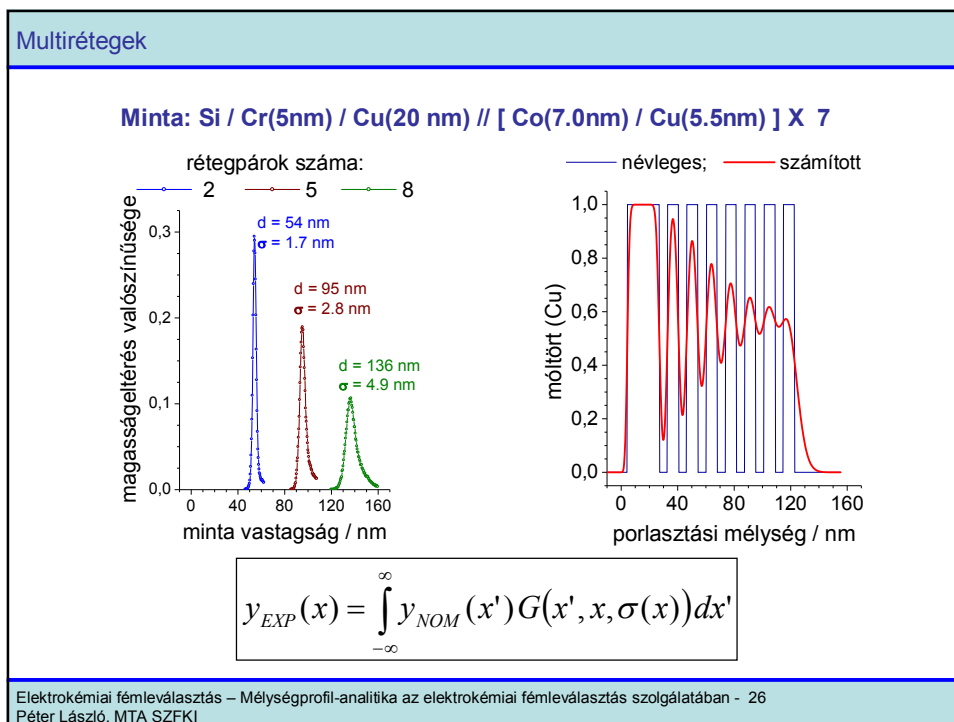
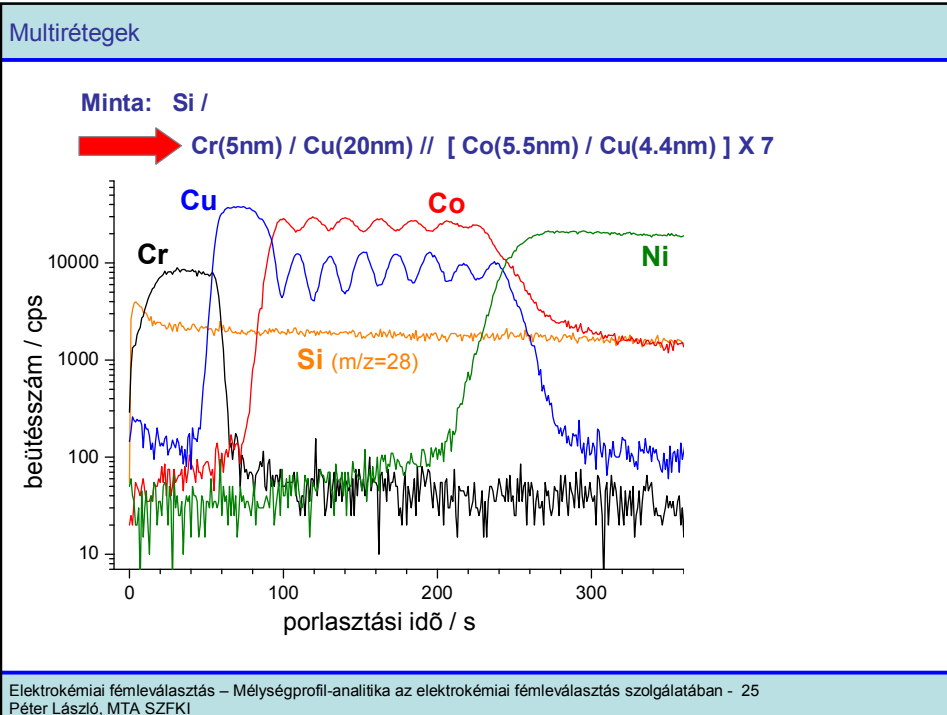
Minta: Si / Cr // Fe-Ni // Ni(Co)

Áramsűrűség:

-30 mA (d.c. leválasztás) vagy -30 mA ($T_{ON} = 100$ ms), 0 mA ($T_{OFF} = 400$ ms),

Elektrokémiai fémleválasztás – Mélységprofil-analítika az elektrokémiai fémleválasztás szolgálatában - 24
Péter László, MTA SZFKI

Minta: Si / Cr(5nm) / Cu(20 nm) // [Co(7.0nm) / Cu(5.5nm)] X 7

